

Martin Andersen Nexø

Murene

(1918)

Han kunne godt ha'e sat sig ned i den egentlige by og haft værksted med svende og drenge, og en lille butik med fabriksfodtøj – der var ikke noget i vejen for det. Han var dygtig nok, og nogle
10 hundrede til at sætte historien i gang for lod sig vel skaffe. I værste fald etablerede fabrikanten én, imod at man solgte sig til ham med hud og hår.

Men Blank holdt ikke af at sælge sig til nogen eller noget. Han elskede friheden, og derfor slog han sig ned i byens udkant,
15 i et af disse huse med to etager og tagelighed, der gør overgangen fra markerne til storstaden læmpeligere.

Fra sin høje kælder havde han det hele for øje mens han arbejdede: først nogle trøstesløse lerknolde, så pil der dryppede i tågen og gav ly for pjuskede fugle, og længere ude marken hvor der
20 groede rigtigt korn. Længere ude endnu, vidste han, var der prægtige skove med søer og med blomster i skovbunden. Men Blank var ingen sværmer, og dette var jo det egentlige – landet.

"Herregud, er det det hele," sagde kammeraterne, når han fik dem med hjem for at se, hvor storartet han boede. Så blev
25 han mut. Forsvare sin herlighed kunne han ikke, det var jo ikke gennem forstanden men gennem hjertet og åndedrættet han fik sin glæde. Men han undgik de mennesker en anden gang og beholdt sit for sig selv; gik de kun ud på at tage det bedste fra ham, så kunne han undvære dem.

30 Det føjed sig efterhånden således, at han ingen omgikkes mere. Der var dukket mistro op i ham, og den holdt han fast ved – som værn om sit eje. Når folk kom med arbejde og gav sig til at tale om så frit han boede, svarede han ikke på det men holdt sig til sagen – og så til at få dem på døren hurtigst muligt.
35 Han havde intet at tale med mennesker om ud over det rent faglige; enhver almindelig samtale ville jo før eller senere dreje over på det, der var hans hemmelighed. Det satte sig som flyttende uro i hans blik, når han stod over for andre; og han indrettede – lidt påfaldende – værkstedet således, at det var umuligt for
40 nogen at komme til vinduet.

Så snart han var alene, faldt der dyb fred over ham; ensom følte han sig aldrig. Bevidstheden om at have erhvervet sig det egentlige fyldte ham helt; der var, hvad der skulle være. Han spekulerede ikke, men sindet tog forunderlig brogede indtryk af skyhimlen, hvor verdensrummet trak forbi i uendelig afveksling. Og solen selv tog om det hele som Guds overmægtige hjerte.

Den meste tid af året stod hans vinduer åbne, og når solen skinned, gik hans fløjten som flimmer ud over den sprukne lerskorpe. Han kunne fløjte som en halvgal, en beruset, skrue sig op til øredøvende jubel som en stuefugl der er hængt ud i solskinnet på muren.

En høst begyndte de at grave grunden ud lige uden for hans vinduer. Blank kiggede nysgerrigt på dem fra sit bo; han havde valgt som en fugl, og der var noget fugleagtigt i den måde, han strakte hals og kiggede ud på arbejdet. Nogen uro følte han ikke; dette var noget, der foregik i landskabet, nye sider det vendte udad – altsammen til glæde for ham.

Om vinteren havde han den svir at se kvarterets unger tumle sig i den frosne udgravning, og ved forårstid kom der håndværkere og gav sig til at bygge. Helt morsomt var det at se på, for her sad Blank alene om sit fra først til sidst; det arbejde han havde for, skulle ingen anden komme og prøve at stikke fingrene i! Og derude kravled de som i en myretue. At de kunne få et hele ud af så mange hænders arbejde – det undrede ham mest af alt.

Men derude voksede arbejdet fra dag til dag og vendte en nøgen brandmur mod ham tre-fire alen henne. Landet spærredes ude; en dag forsvandt den sidste piletop, og han måtte undres på, hvor meget af himlen de vel levede.

Der var ingen klang i brandmuren, og Blank holdt op med at synge; han fløjted af og til endnu – for at rense luften! Men som årene gik, tog den ensformige grå murflade farver af fugt og skygge, store fluer krøb hen over den og gjorde den levende, travle bænkebidere og et og andet tusindben. Så snart han krøb ud af sengen om morgenen, søgte hans blik muren; af skjoldernes karakter og tone kunne han afgøre, hvordan dagen var. Nogle skridt til venstre var der en anden lige så høj mur med tre galvaniserede skarnkasser ved, og når han krøb halv ud af vinduet og lagde sig på ryggen, kunne han se lige op i himlen.

Det kunne ikke så godt gøres ret ofte, men det var heller

ikke nødvendigt. Langt henne til højre levede murene en smal spalte, der rummede alt. Himlen øverst oppe, så nogle lindegrene der kom stikkende frem bag murene, et snurrigt lille udsnit af landskab sat på højkant, og endelig en kort stump vej med dens ustandselige færdsel – tværs over spaltens bund. Han kunne ikke se det fra sin stol, men ved at stille en stump spejl i vindueskar- men havde han det hele.

Blank indrettede sig helt hyggeligt med sin stump af Guds fri natur i spejlet. Han behøvede blot at lette ansigtet fra arbejdet for at få del i det alt: sol og regnvejr og agre; og da nogle år var gået glemte han helt, at der nogensinde havde været andet end den grå skjoldede brandmur foran ham.

Dengang han i sin tid flytted herud, boede der en fattig hørkræmmer henne på vejhjørnet. Det var ham, der byggede og slog kvarteret op; nu var han tyk og velnæret og kaldtes grosserer. Skomager Blank gjorde ikke noget forsøg på at trænge ind i udviklingens enkeltheder; han begreb blot at det var grossererens der spærred, og satte det rigtigt i forbindelse med mandens tykkelse.

Han tog det akkurat som det lå for. Grossererens var en rigtig god mand, skikkelig som vært og venlig mod småfolk; om søndagen lå han på alle fire på gulvtæppet og legede med sine børn. Han havde blot den fejl, at han bulnede ud og fyldte for meget, så han tog udsigten bort.

Netop således formede det sig for skomager Blank, som et håndgribeligt fænomen der var så lige til som noget. Når han så sin vært, lagde han altid mærke til tykkelsen og fastslog uroligt for sig selv, at manden blev ved at lægge sig ud. Han følte det som en overhængende fare for selve åndedrættet; det var som ville man klemme vejret af ham.

En vår endelig skete det skæbnesvangre. Grossererens kunne ikke rummes inden for det gamle længer, der groede en høj her- skabsmur op for udkigget. Den sidste rest af jorden forsvandt, i Blanks spejlstump stod nu fem køkkenvinduer i en søjle over hinanden. Men bygningen havde den egenskab, at dens bagside fanged formiddagssolen og gav den igen i spejlstumpen; og fem pige-kammervinduer kunne han ane, når et af vinduerne smækked så langt tilbage, at det kom fri af brandmuren. Så kom også en nøgen buttet arm frem og fanged vinduet ind, kom og gik i et glimt og kunne til nød forveksles med en solstråle.

Men alt i alt betød det ikke noget. Spejlstumpen faldt omkuld

en dag og fik lov at blive liggende. Blank havde ikke brug for den mere. Han havde gennemskuet sammenhængen med de spærende mure; nu holdt han øjnene hos sig selv og øved sig i at se tværs igennem det hele.

5 Han vidste mere nu end før, kom også nemmere til sin viden. Når myggesværme stod og bølged over de tre skarmkasser som tre grå skyggedansere, vidste han at det var stille grødeluft. Han havde ligget sig værk til op ad den fugtige mur og kendte tydelig på sig, når gigtens gode ven nordenvinden var ude og valse. Og 10 når det begyndte at lugte slemt af skarmkasserne, stundede sammen til live i ham. Han fik flere og flere kendemærker, så mange tilsidst at det blev sommer i ham altid; han havde tyet til fantasien og kunne fremtrylle solen når han ville.

15 Blank fløjtede aldrig nu – han trængte ikke til det. Stilheden havde fået betydning for ham, og han sad tavs over arbejdet, med et tomt, lyttende udtryk. Af tomheden for hans blik groede der ny verdener frem, så han intet savned. Hans syn tog underlig kejtet på udvortes ting, den øde mur havde svækket det; folk 20 der så ham i øjnene, troede han var gal og undgik ham. Men han så fortræffeligt indad og fandt alt i sig selv.

Han havde efterhånden sat adskilligt overstyr, af det der holder andre oppe. For sig selv krævede han ingenting, og syntes alligevel han var en holden mand. Men af alle dem omkring sig havde 25 han ondt. ”De er muret inde,” sagde han ved sig selv og rystede bedrøvet på hovedet, ”solen kan jo aldrig komme til at skinne på dem.” Det faldt ham aldrig ind, at han selv var i samme forfatning. Han havde skudt det hele af sig – ønsker og fornødenheder – og sad tilbage med en enkel varmende følelse som sin 30 part, deltagelsen med alle dem der led under skyggen af de tunge grå mure. Han alene så, hvorfra ondet stammede – derfor kaldte de ham gal, han vidste det godt. De andre troede det var murene, og gav ondt af sig over dem. Men Blank kendte hemmeligheden, han alene! Derfor smilede han så ejendommeligt.

35 Når det var stærkt oppe i ham, lod han arbejdet hvile og sad og fingrede med strygestålet. Der klæbde gammel overtro ved det, det havde hjulpet og værnet så mangan af hans forgængere i faget; spidsen af strygestålet rigtig vendt holdt det onde borte og lykken til huse. Blank selv troede ikke på den slags; han 40 fik strygestålet mellem fingrene så at sige, og vidste ikke hvad

han skulle gøre med det, det var en handling uden mening. I sin nød gav han sig til at file det spidst; det blev efterhånden den eneste beskæftigelse, der ville give ham ro i sindet. Han 5 følte det selv som ørkesløst tidsspilde, og slog vrede til stålet når manien kom over ham; alligevel kunne han ikke lade være.

En dag kom der opsigelse til Blank og de andre beboere af den gamle overdrevsbygning. Den var nu helt omringet af kaserne og skulle rives ned for at gøre plads for en moderne ejendom.

10 Blank havde underlig nok aldrig tænkt sig denne mulighed. Om han var vågnet en morgen og havde opdaget, at de spærrende mure var sunket i jorden igen, ville det slet ikke have undret ham; han ville have taget det som et simpelt udslag af ret og billighed. Men at rønnen her skulle ryddes af vejen for at give 15 plads for en kaserne, kunne han ikke få i sit hoved. Det var som at sprænge selve verden bort for at få plads for endnu mere påhit; det var at stille alle begreber på hovedet.

Men Blank så nok, hvad der lå bagved. Nu var grosseren blevet så oppustet, at han ikke kunne nøjes med at spærre folk 20 inde – de måtte ryddes af vejen for at skaffe plads til ham.

Han tog sit pæne tøj på, stak det spidse strygestål ind under trøjlen og gik over og ringede på hos grosseren. Der var kommet en underlig uro i hans blik den senere tid, som gjorde folk bange 25 for ham.

”Det er den gale skomager,” hørte han pigen sige ind i stuen. 25 Så kom grosseren selv farende ud og stirrede forundret på ham.

”Det var bare de opsigelser,” stammede Blank og trådte indenfor.

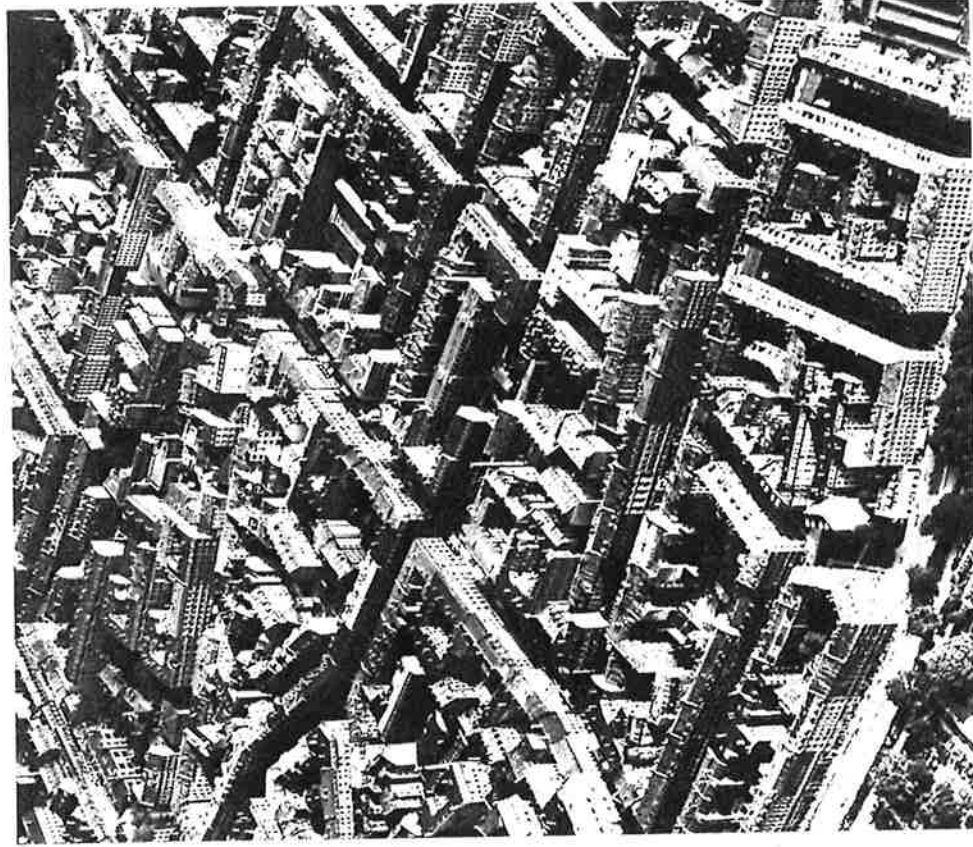
”Ja, hvad Fanden er der med dem? Mener De måske, de ikke 30 er lovformelige?”

”Jo, men – du er blevet for oppustet – du bulner ud, du – og de andre får ikke vejret. Og nu stikker jeg hul på dig, – 35 så vejret kan slippe ud –”, sagde Blank stødvis og satte ham strygestålet i maven.

Skomageren kom i fængsel, men hans tankegang var for underlig 40 til, at man med noget udbytte kunne beholde ham dér. Dette med at forveksle en brandmur med en tyk grosserer var for sinds- svagt til, at man i længden kunne behandle ham som et tænkende væsen og gøre ham delagtig i samfundets normale goder. Han blev hurtig overført til en sindssygeanstalt.

Der sidder han i øjeblikket, og tror han har sprængt murene med sit strygestål. Dybet har åbenbaret sig for ham; han ser den store sammenhæng og hænger sig ikke i ligegyldige småting. Derfor beholder de ham stadig på anstalten.

5 Stundom har han sine lyse øjeblikke, hvor han øser sine tanker af det store fælleskar. Så bliver der tale om, hvorvidt han skal overgives til samfundet igen. Men til alt held spørger han pludselig om solen nu kan skinne ned på den gamle rønne, eller de tror, han skal tappe grossererens endnu engang.

Luffotografi af spekulationsbyggeri på Nørrebro i København.

Tom Kristensen Middag (1920)

- 1 Ned gennem gaden, som gik i en bue og slynged trafikken ud på en plads, lyste de hvide facaders lue, brændte de tusinde ruder og glas. Hen over mørke mure sprang solen fra ruderne ned på markisen, rislede ned ad det skråt spændte tøj og drypped på fortovsflisen.
- 2 Asfalten flammed af sted med trafikken, med cykler, med biler. Af sted! Af sted! Gammel og gul og gnaven stod krikken og stemte sin ende mod færdselens skred. ”Hej, kan du ræbbe dig, fjottede kusk! Giv den for Satan som Satan på to’sken!” Og som en skygge det flimred forbi: det var en dreng fra kiosken.
- 3 Egerne gnistred, og fælgene suste, og klokken gav klang og hidsige skrald. Latteren højt imod himmelen bruste, når der var godt med punktéringers knald. Kællingen, som i trafikken blev stiv, slaget af rædsel, blev rædsomt besudlet. ”Fanden til møjtramper! Skimlede siv!” Skældord og eder sprudled.
- 4 Nu var der fri bane, god bane, glat bane, asfalten ryddet for vogne og folk. Fjernt durred larmen i gammel og mat vane, sporvognen skingred som skrab med en dolk. Så blev der spurt på og sus på og fart på, gummien hujed langs asfaltens flade. Vrikkende jolled den lille kioskdreng, en skygge mod solens facade.